

ZASTĘPCA SZEFA
KANCELARII SEJMU

Adam Podgórski

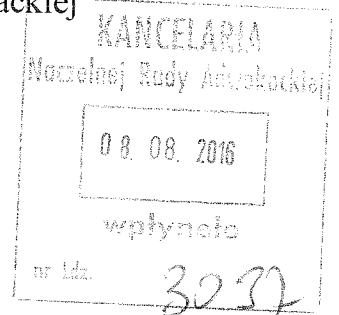
6075-ur-173-227/16

Warszawa, dnia 2 sierpnia 2016 r.

Prezes

Naczelnej Rady Adwokackiej

Pan Andrzej Zwara

Szanowny Panie Prezesie

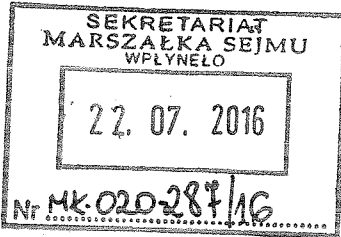
Z upoważnienia Marszałka Sejmu, uprzejmie przekazuję – w trybie art. 58 pkt 9 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2015 r., poz. 615 ze zm.) - komisyjny projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Jerzy Jachnik), z prośbą o przedstawienie opinii.

Z poważaniem

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Komisja do Spraw Petycji
BKSP-020-3-2016

Warszawa, dnia 21 lipca 2016 r.

Pan Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu, Komisja do Spraw Petycji wnosi projekt ustawy:

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego.

Do reprezentowania Komisji w pracach nad projektem ustawy został upoważniony poseł Jerzy Jachnik.

Przewodniczący Komisji

Sławomir Jan Piechota

USTAWA

z dnia 2016 r.

o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego

Art. 1.

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.¹) w art. 183 §1 otrzymuje brzmienie:

„§1. Świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo, przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe”.

Art. 2

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2017r.

¹ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852, Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061, Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405, Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416, Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192, Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849, Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571, Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474, Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280, Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438, Nr 279, poz. 1645, z 2012 r. poz. 886, 1091, 1101, 1327, 1426, 1447, 1529, z 2013 r. poz. 480, 765, 849, 1247, 1262, 1282, 1650, z 2014 r. poz. 85, 384, 694, 1375, 1556, z 2015 r. poz. 21, 290, 396, 1185, 1186, 1334, 1788, 1855, 2281, z 2016 r. poz. 178, 437.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel uchwalenia ustawy

Projektowana ustawa jest reakcją Komisji do Spraw Petycji Sejmu RP na petycję skierowaną do Sejmu RP przez Fundację Instytut Thomasa Jeffersona z siedzibą w Warszawie.

Aktualny stan prawny wynikający z brzmienia 183 §1 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) tworzy dwa rodzaje problemów, które należy uznać za niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawa.

Pierwszym z nich jest faktyczny, występujący w pewnych sytuacjach, obowiązek samooskarżania – czyli obowiązek zeznawania w charakterze świadka w sytuacji, gdy może to narazić osobę zeznającą na odpowiedzialność za wykroczenie lub wykroczenie skarbowe. Tymczasem zgodnie z rzymską zasadą *nemo se ipsum accusare tenetur* - nikogo nie można zmuszać do oskarżenia samego siebie. Myślą przewodnią takiej zasady jest to, że nie należy nikogo stawiać w położeniu przymusowym, w którym musi albo kłamać, albo zeznając prawdę obciążyć siebie lub osobę najbliższą. Zasada ta została zaimplementowana do polskiego systemu prawnego zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, jednakże znajduje zastosowanie tylko i wyłącznie w zakresie, w jakim samooskarżenie mogłoby doprowadzić do odpowiedzialności świadka lub osoby mu najbliższej za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Zasada ta nie obejmuje natomiast odpowiedzialności za wykroczenie lub wykroczenie skarbowe. Oznacza to, że w sytuacji stanowiącej o wiele mniejsze zagrożenie z punktu widzenia interesu publicznego, obywatel ma mniej praw niż w sytuacji o znacznie większych konsekwencjach. Zgodnie z art 42 ust. 2 Konstytucji RP, każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Konstytucja nie rozróżnia przy tym, czy ten artykuł ma różne zastosowanie do odpowiedzialności za wykroczenie i za przestępstwo. Wręcz przeciwnie, gwarancje przewidziane w tym artykule mają charakter bardzo szeroki i odnoszą się do wszelkich postępowań represyjnych, tzn. postępowań, których celem jest poddanie obywatela jakiejś formie ukarania lub jakiejś sankcji (wyr TK z 19.3.2007 r, K 47/05, OTK-A2007, Nr 3, poz.

27). Zakaz samooskarżania się wynika również z ratyfikowanego przez Polskę Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1965 r. (Dz U. z 1977 r nr 38, poz. 167), który w art. 14 ust 3 lit (g) jasno wskazuje, że w razie toczącego się postępowania karnego nikt nie może być zmuszany do składania zeznań na swoją niekorzyść lub do przyznawania się do winy.

Drugim problemem jest istniejący obowiązek denuncjacji, w pewnych przypadkach, osób najbliższych. Dotyczy to sytuacji, gdy treść zeznań narażałaby osobę najbliższą na odpowiedzialność za wykroczenie lub za wykroczenie skarbowe. Z procesowego punktu widzenia nieuzasadnione jest jakiegokolwiek rozróżnienie sytuacji prawnej świadka, w zależności od tego, czy denuncjacja doprowadziłaby do odpowiedzialności osoby najbliższej za popełnienie przestępstwa czy wykroczenia. Tymczasem art. 183 § 1 k.p.k. nie zapobiega pozostawaniu przez świadka w sytuacji konfliktowej. Wynika to z faktu, że świadek ma obowiązek, z uwagi na treść art. 177 § 1 k.p.k. w związku z art. 233 § 1 Kodeksu karnego, obowiązek mówienia prawdy i jej niezatajania. Ponieważ w sytuacji takiego konfliktu wartość, jaką jest jedność rodziny, musi przeważać nad dobrem wymiaru sprawiedliwości, regulację zmuszającą świadka do denuncjacji osób mu najbliższych i narażania ich na odpowiedzialność za wykroczenie należy uznać za nieuzasadnioną i niepotrzebną. Priorytet jakim jest jedność rodziny wynika m.in. z Artykułu 18 Konstytucji RP, który wskazuje, że rodzina znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 87 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który wskazuje, że rodzice i dzieci są obowiązani do wzajemnego szacunku i wspierania się.

2. Rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Zgodnie z art. 183 § 1 k.p.k., w postępowaniu karnym świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia (k.p.s.w.) nie ma prostego odpowiednika tego rozwiązania, jednakże poprzez art. 41 § 1 k.p.s.w. w postępowaniu w sprawach o wykroczenia stosuje się odpowiednio art. 183 § 1 k.p.k. Oznacza to w praktyce, że zarówno w postępowaniu karnym jak i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia została wprost wyłączona możliwość

uchylenia się przez świadka od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

Pod rządami Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z 1971 r. sytuacja w analizowanej kwestii była odmienna. Kodeks postępowania karnego z 1969 r. w art. 166 § 1 zakładał wprawdzie, że świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, gdy jej udzielenie mogłoby narazić jego lub osobę mu najbliższą „na odpowiedzialność karną”, ale już w uchwale 7 sędziów SN z dnia 5 kwietnia 1973 r. przyjęto, że „odpowiedzialność karna” obejmuje tu zarówno odpowiedzialność za przestępstwo, jak i za wykroczenie. Równocześnie w ówczesnym Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia w art. 73 § 3 określono, iż świadek może odmówić odpowiedzi na pytanie, gdy jej udzielenie mogłoby narazić jego samego lub osobę mu najbliższą „na odpowiedzialność za przestępstwo lub wykroczenie”. W obu regulacjach rozwiązanie było zatem w istocie takie samo i obejmowało zarówno obawę przed odpowiedzialnością za przestępstwo, jak i za wykroczenie. Ponadto, stosownie do ustawy karnej skarbowej z 1971r. przepis art. 166 k.p.k z 1969 r. miał zastosowanie także w sprawach o uregulowane w tej ustawie przestępstwa i wykroczenia skarbowe. Także Kodeks postępowania karnego z 1997r., w swoim art. 183 § 1, przyjął początkowo dalsze funkcjonowanie dotychczasowego rozwiązania, poprzez wyraźne zaznaczenie, iż chodzi o obawę odpowiedzialności „za przestępstwo lub wykroczenie”.

Ustawa nowelizująca Kodeks postępowania karnego z dnia 10 stycznia 2003r. nadała m.in. art. 183 § 1 k.p.k. jego aktualne brzmienie, zgodnie z którym świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie jedynie wtedy, gdy jej udzielenie mogłoby narazić jego lub osobę mu najbliższą „na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe”. Wyeliminowano więc możliwość uchylenia się od odpowiedzi, gdy odpowiedź narazi świadka lub osobę dla niego najbliższą tylko na odpowiedzialność za wykroczenie lub wykroczenie skarbowe. Uchwalana w tym samym dniu nowelizacja Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie zmieniła niczego w treści art. 41 k.p.s.w, gdzie tkwi odwołanie m.in. do stosowania art. 183 k.p.k. Obie te nowelizacje weszły przy tym w życie dnia 1 lipca 2003 r.

3. Różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

W obecnym stanie prawnym osoba zeznająca w charakterze świadka ma prawo uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby

narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Projektowana ustawa zawiera przepis, który pozwoliłby świadkowi na uchylenie się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą także na odpowiedzialność za wykroczenie lub wykroczenie skarbowe.

4. Skutki projektowanej ustawy

Projektowana ustawa nie ma wpływu na finanse publiczne. Jej skutki społeczne są bardzo ważne – nikt nie będzie już stawiany w sytuacji przymusowej, w której musiałby albo zeznawać nieprawdę lub zatajać prawdę, albo też zeznając prawdę, obciążać siebie lub osobę najbliższą.

5. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

